

TOMTABACKENS LUFTBEVAKNINGSTORN

Tomtabacken är Götalands högsta punkt – 377 meter över havet – och här har man en strålande utsikt.

Under 1930-talet drabbades landet av flera svåra skogsbränder och för att motverka detta uppfördes en rad brandbevakningstorn i ett nätverk över landskapet. Ifrån dem skulle man tidigt upptäcka, lokalisera och slå larm om skogsbränder. Under andra världskriget hade tornen ytterligare en funktion genom att man kunde spana efter fientligt flyg.

Luftbevakningstornen bemannades ofta av kvinnlig personal, som skämtsamt kallades tornsvalor. Utöver kvinnor var det ofta värnpliktsbefriade män som gjorde en insats här inom den frivilliga luftbevakningen.

Luftbevakningen innebar att observatören skulle notera alla flygplan inom syn- och hörhåll och till sin hjälp hade man kikare. Flygplanstypen skulle identifieras och rapporteras enligt en sifferkod. Observatören kunde också rapportera om luftlandsättningar, brandrök och väder.

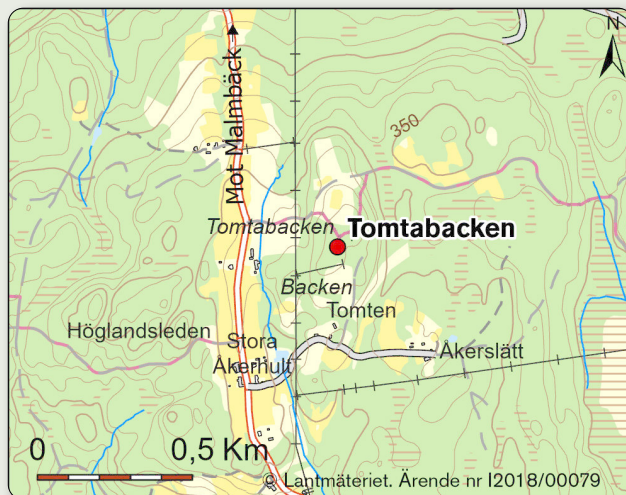
Tornet på Tomtabacken uppfördes 1942 av den statliga myndigheten Luftskyddsinspektionen och det kunde både användas för spaning på fientligt flyg och upptäckt av skogsbränder. Torn av denna typ består av ett metallskelett och en plattform överst och de levererades som byggsatser.

Det skapades också andra högt placerade bevakningsplatser. En sådan ordnades exempelvis inbyggd i den takryttare som sitter på Torpaskolans tak i Jönköping.

Efter kriget upphörde militären att bemanna tornen dagligen och i stället användes de endast vid övningar. Att hålla en kontinuerlig brandbevakning blev också för dyrt och därför blev vissa torn i första hand utflyktsmål, som här på Tomtabacken. Luftbevakningstornens optiska observationer ersattes fram på 1960-talet av exempelvis radarobservationer. Flygplanens betydligt högre hastighet gjorde den optiska bevakningen ineffektiv – radarsystemen hade högre precision.

Tornet med sitt stålskelett stående på Götalands högsta punkt. Foto Jönköpings läns museum.

Från tornets plattform har man en utmärkt utsikt. Foto Jönköpings läns museum.

SMULTRONSTÄLLE 94

HITTA HIT

Tomtabackens ligger ca 2 mil söder om Nässjö. Om du utgår från Malmbäck, tag Strömsdalsvägen rakt söderut ca 10 km. Följ skyltningen och parkera vid rastplatsen.

Koordinater:

Tomtabackens torn:
N 6373278 / E 468250
(SWEREF 99 TM) // N
57°30'3.5" / E 14°28'12.7
(WGS84)

JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM

036-30 18 00 • www.jonkopingslansmuseum.se

SMULTRONSTÄLLEN

Ute i landskapet finns massor att upptäcka! Läns museet presenterar här smakprov på sevärdheter i Jönköpings län med utgångspunkt i kulturmiljöer och kulturarv.

Här finns välkända kulturminnesmärken såsom Habo kyrka och domarringarna i Smålandsstenar, men också mer okända pärlor såsom flottningsslämnarna i Valån och Stengårdshults kyrka. I länet finner vi många spår efter forna tiders människor och verksamheter, allt ifrån slott- och herresäten till övergivna vägbanor och odlingsrösen i skogsmark.

Vår tanke med Smultronställen är att det ska locka till utflykter i kulturlandskapet – där finns vår historia, som tar sig olika uttryck i den fysiska miljön. Det är ett arv värt att uppleva och värna. Under rubriken Smultronställen kommer vi allteftersom fylla på med ännu fler sevärdheter, både för länsbor och långväga besökare. Ju fler som upptäcker dessa pärlor, desto större möjlighet att de bevaras för framtiden.

FAKTA

I Jönköpings län finns över 40 000 registrerade fornlämningar, 87 riksintressanta kulturmiljöer, närmare 130 byggnadsminnen, ungefär 150 kyrkor, 100-talet hembygdsgrändar med samlad äldre bebyggelse, ett stort antal industrihistoriska miljöer samt två kulturreservat. Därtill finns också ett stort antal kulturmiljöer med bevarandevärd bebyggelse. En del av dessa kan man få information om via länsstyrelsens och kommunernas hemsidor. Man kan även hitta beskrivningar via de olika hembygdsföreningarnas respektive sidor.

BRA ATT VETA

Tillgängligheten till de olika smultronställen varieras. En del är välskyltade, enkelt tillgängliga och uppfyller krav på parkeringsplatser etc. Andra kräver mer av besökaren, kanske behöver man gå en längre sträcka för att nå sitt mål, ibland är det snårig skog och väl framme möts man kanske av en trasig skylt (om det ens funnits någon). Platserna bär dock alltid på en spännande och intressant historia.

Notera också att många av de kulturhistoriska byggnaderna är privatägda och endast tillgängliga för exteriör beskådan. Respektera privat tomtmark. Många kyrkor är öppna sommartid. Under andra tider på året brukar man kunna kontakta kyrkvaktmästaren som öppnar upp.

